

Intervju | Morten Bergsmo: Vjerske vođe morali bi spriječiti govor mržnje

S radiosarajevo.ba/metromahala/lica/intervju-morten-bergsmo-vjerske-vode-morali-bi-sprijeciti-govor-mrznje/534611

F. V.

Foto: Privatni album / Morten Bergsmo

Morten Bergsmo, direktor je Centra za istraživanje i politiku međunarodnog prava (CILRAP). Dobro je upoznat da događajima u bližoj prošlosti naše zemlje. Radio je u uredu tužitelja Međunarodna krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (ICTY/MKSJ-a), a prije toga kao savjetnik u Komisiji stručnjaka za bivšu Jugoslaviju osnovanoj temeljem rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a (tzv. 'Bassiounijeva komisija').

Nedavno je objavljena nova knjiga pod naslovom Religion, Hateful Expression and Violence /Vjera, izražavanje mržnje i nasilje/ koju je Bergsmo uredio zajedno sa dr. **Kishanom Manochaom**.

Svjedoci smo eksplozije jezika mržnje na prostorima Bosne i Hercegovine, regije, ali i svijeta, a sve smo, nažalost, svjesniji i opasnog konfliktnog potencijala takvih riječi.

"Zna se da svaki rat počinje riječima – riječi su mnogo jevtinije od od bombi", rekao bi pokojni sarajevski pjesnik **Stevan Tontić**.

Zato o ovoj značajnoj temi, a povodom objavljivanja značajnog djela, direktor Morten Bergsmo govori za portal **Radiosarajevo.ba**.

Četrdeset autora

Radiosarajevo.ba: Što bismo trebali znati o ovoj novoj knjizi?

Bergsmo: Ova knjiga je zbirka radova 40 autora iz cijelog svijeta na 1146 stranica. Sadrži i dva poglavlja o Bosni i Hercegovini. Profesor **Sveina Mønnesland** piše o Srpskoj pravoslavnoj crkvi (SPC) i o tome kako su vjerski poglavari Srpske pravoslavne crkve

poticali, odobravali ili davali legitimitet nasilju nad bosanskim muslimanima. U knjizi se analiziraju i primjeri govora mržnje u Indiji, Mijanmaru i zemljama Bliskog istoka. Ja sam odgovoran za koncepciju projekta i jedan sam od urednika knjige.

Radiosarajevo.ba: Vi ste se i prije profesionalno bavili bivšom Jugoslavijom?

Bergsmo: Da, 1993. i 1994. bio sam pravni savjetnik u Komisiji stručnjaka za bivšu Jugoslaviju osnovanoj temeljem rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a (tzv. 'Bassiounijeva komisija'), a zatim sam u maju 1994. došao kao prvi pravnik i radio u uredu tužitelja Međunarodna krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (ICTY/MKSJ-a), do 2002, kad sam postao viši pravni savjetnik Tužiteljstva Međunarodnog krivičnog suda. Za vrijeme rada na Međunarodnom krivičnom sudu za bivšu Jugoslaviju imao sam priliku posjetiti 102 opštine u vašoj zemlji. Živite u prelijepoj zemlji.

Radiosarajevo.ba: Što je glavna preporuka ove knjige?

Bergsmo: U knjizi se analizira pojam govora mržnje, motivi i posljedice govora mržnje, te uloga vjerskih poglavara u suzbijanju ili sprečavanju govora mržnje. Vjerski poglavari imaju moć, obraćaju se srcu i duši milijardi vjernika. Tako je i u bivšoj Jugoslaviji.

Koriste li oni na adekvatan način taj svoj utjecaj da obeshrabre govor mržnje u svojim zajednicama? U knjizi se kaže da bi oni mogli učiniti mnogo više i na 230 stranica predlažu se razne mjere koje bi djelovale efikasno. To je posebno važno u situaciji kad kombinacija vjerskog i nacionalističkog govora mržnje doprinosi pojavi ekstremnog nasilja, kao što se od 1992. do 1995. događalo u Bosni i Hercegovini.

Radiosarajevo.ba: Hrani li se govor mržnje ekstremizmom?

Bergsmo: Kad se u javnom prostoru pojavi ekstremistički govor, ekstremizam dobiva lice i postaje društveni problem. Ako se zagovaranjem vjerske mržnje potiče nasilje, to je prijetnja pojedincima, vjerskim zajednicama, javnom poretku, a katkad i miru.

Te su prijetnje obično usmjerene protiv pripadnika drugih vjera, kao što je bio slučaj s pravoslavcima i bosanskim muslimanima. Međunarodno pravo zagovara zabranu javnog poticanja na nasilje nacionalnim zakonodavstvom s obzirom na ekstremne razmjere štete koja tako može nastati. Pozivanje na nasilje je, osim toga, krajnje suprotno temeljnim zasadama svjetskih religija, pa tako i kršćanstva i islama.

Radiosarajevo.ba: Zašto je vjerska mržnja problem za vjerske poglavare?

Bergsmo: Uz dužno poštovanje, treba reći da vjerski govor mržnje čini smiješnom pretpostavku da će nam vjera pomoći da budemo bolji ljudi. Vjerski govor mržnje je degradacija vjere. Mislim da razumni ljudi u Evropi mogu prepoznati što je pozivanje na

nasilje nad civilima iz vjerskih razloga. Normalan čovjek se pita koliko uopće mogu biti djelotvorne molitve pojedinaca koji su na čelu takvih zajednica u kojima se raspiruje mržnja.

Vjera se nosi u srcu

Radiosarajevo.ba: Je li vjerska mržnja problem i za obične vjernike?

Bergsmo: Obični vjernici često doživljavaju kao sramotne riječi mržnje izgovorene u ime njihove zajednice ili vjere, i pate ako to dovede do nasilja nad civilima. Vjerski poglavari koji ne sprečavaju govor mržnje iznevjerili su povjerenje razumnih vjernika i ugasili svjetlo vjere u srcu onih pripadnika svoje vjerske zajednice koji bi trebali biti stupovi društva. Vjera se nosi u srcu. Srce ispunjeno mržnjom može samo izobličiti vjeru.

Radiosarajevo.ba: Na koji se način time bavi međunarodno pravo?

Bergsmo: Naš centar CILRAP koristi svaku priliku da okupi stručnjake radi rasprave o ozbiljnim problemima za koje međunarodno pravo možda nudi samo djelomična rješenja. Iako je međunarodno pravosuđe od devedesetih godina prošlog stoljeća ostvarilo povijesni napredak, obraća se mnogo manjem broju ljudi u svijetu u usporedbi s religijom. Osim toga, neki koji se ističu govorom teške vjerske mržnje smatraju da njih međunarodno pravo ljudskih prava ničime ne obavezuje – tvrdnje da svojim govorom krše međunarodno pravo na njih nemaju efekta.

Radiosarajevo.ba: Što međunarodno pravo kaže o vjerskom govoru mržnje?

Bergsmo: Obećanje slobode vjere i govora za sve ljude bilo je i osnovna motivacija za osnivanje Ujedinjenih naroda, stoga su te slobode ugrađene u međunarodno pravo kad je riječ o vjerskom govoru mržnje. Zbog toga što se toliko drži do slobode govora mnoge države izrazile su svoje rezerve na međunarodni pakt iz 1966. godine koji traži da se „svako pozivanje na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju koja potiče diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje, mora zakonom zabraniti”. Ovo ograničenje međunarodnog prava ljudskih prava mogu nadoknaditi međunarodni kazneni sudovi optužnicama za vjersko poticanje na nasilje, ali kao što smo vidjeli u predmetu Šešelj, to baš i nije lako.

Radiosarajevo.ba: Osim međunarodnog prava, što se još može učiniti?

Bergsmo: U knjizi se govori o iskustvima zabrane govora mržnje u nacionalnim zakonodavstvima i kaznenom pravosuđu, a u slučaju Japana i donošenjem propisa na nivou prefektura. Osim tih osnovnih javnopravnih normi, vjerske zajednice u zemljama u kojima uzima maha vjerski govor mržnje morale bi činiti sve da ga spriječe.

Vjerski vođe ne bi smjeli posegnuti za govorom mržnje

Radiosarajevo.ba: Kakvim mjerama?

Bergsmo: Vjerski vođe u najmanju ruku nikad ne bi smjeli sami posegnuti za govorom mržnje, niti odobravati govor mržnje drugih, nego jasno istaknuti da se njihova vjerska zajednica ograđuje od govora mržnje. Dostupne su im i druge sankcije poput isključenja iz zajednice, oduzimanja prava glasa u zajednici i prijava težih povreda sekularnom krivičnom pravosuđu. U knjizi se govori i o raznim neformalnim sankcijama kojima zajednica može pokazati da ne odobrava govor mržnje nekih svojih članova ili govor mržnje u ime njihove zajednice.

Radiosarajevo: Kakve su to neformalne sankcije?

Bergsmo: To može biti zabrana pristupa vjerskim skupovima ili bogomoljama, odbijanje donacija zajednici, onemogućavanje pristupa nekim vjerskim vođama, oduzimanje mogućnosti da ti pojedinci postanu članovi odbora ili povjerenstava humanitarnih i obrazovnih institucija u zajednici, i temeljito informiranje drugih pripadnika zajednice o teškim slučajevima poticanja na nasilje.

SPC i nevjerovatni iskazi mržnje

Radiosarajevo.ba: I na kraju, kakva bi po vama u tome trebala biti uloga diplomacije i dužnosnika UN-a?

Bergsmo: Može se reći da diplomacija nije prepoznala svu štetnost uloge mnogih vjerskih poglavara Srpske pravoslavne crkve devedesetih godina. Profesor Mønnesland u svojem prilogu ovoj knjizi zabilježio je brojne i nevjerovatne iskaze mržnje u javnom govoru.

Medijatori i diplomati koji se angažiraju u rješavanju sukoba često dolaze iz sekulariziranih društava i možda nisu dobro pripremljeni da bi razumjeli poglede i način razmišljanja vjerskih vođa koji dopuštaju govor mržnje. Taj smo problem vidjeli i u Mjanmaru. Pukim ponavljanjem međunarodnih načela ljudskih prava rijetko ćemo doći do smislenog dijaloga ako ne razmislimo o tome što mogu poduzeti i sama vjerska zajednica i vlast. Vjerskim vođama treba pomoći da ispune svoju pomirbenu ulogu kako bi i oni pomogli obuzdati govor mržnje onih svojih kolega koji potiču na sukobe.